

A PILISI FAFELDOLGOZÁS TÖRTÉNETE

KŐHALMI JÓZSEF

A pilisi erdők fakészletének hasznosításában mindvégig előnyös szerepet játszott a főváros közelsége és a Duna, ez a nagyszerű víziút. A kitermelt faanyag évszázadokon keresztül elégitette ki a lakosság és a mészégető kemencék tűzifaszükségletét, kiszolgált a települések épületfaigényét, nélkülözhetetlen alapanyagává vált a mezőgazdaságnak, a szénbányászatnak, vasútépítésnek. A „haszonfa” feldolgozása kézi faragással, illetve hasítással történt. Ez a manufaktúra egészen az 1950-es évek elejéig döntő szerepet játszott a Pilisben.

A fa mechanikus feldolgozására történt néhány próbálkozás után, az első fűrészüzem Szobon épült; tulajdonosa, *Lutzenbacher Pál*, az OEE 1875. évi, pilismaróti közgyűlésén mutatta be. 1919-ben a győri *Neuschloss—Lichtig* fakereskedő cég — miután megvásárolta a Pilismaróti Közalapítványi Erdőhivatal néhány évi véghasználatát — az arra alkalmas rönkanyagot a ma is Fűrész-tisztásnak nevezett rakodón dolgoztatta fel egy oda telepített keretfűrészben. Végül 1947-ben a Budapesti Fűrészek Vállalat keretfűrészét állított fel a dömsödi farakodón, hogy a kisvasúton oda érkezett faanyagot feldolgozzák. A vállalkozást azonban megbuktatta az a rövidlátó iparpolitikai döntés, amely az államerdészettől a Könnyűipari Minisztérium hatáskörébe utalta át az összes fűrészüzemet, majd az új főhatóság a kisebb üzemeket — így a dömsöit is — 1949-ben haladéktalanul felszámolta.

Fagyártmány

1954-ben néhány erdőgazdaság a fagyártmány termelését abba az irányba kezdte fejleszteni, hogy bizonyos választékokat szalagfűrészben állítson elő. Így Visegrádon egy 800-as szalagfűrész helyezett üzembe, amelyen termelésükben lehetett előállítani kisvasúti talpfát, szőlőkarót, és új választékként jelentkezett a „szőrös deszka”, amelyből bányadeszka, bányabéléspalló, vadkerítésdeszka stb. került ki. Amikor a fagyártmánytermelő munkások már ± 1 mm pontossággal tudtak fűrészelni, megindult a parkettaléc termelése és az export küszöbdeszka gyártása. Ezt követően fagyártmány-termelő műhelyek alakultak Esztergomban, Dömösön, Szentendrén, Pilisszentkereszten, Cséven. A fakitermelésben megjelent az új választék: a fagyártmány fa. A jórészt sarj eredetű pilisi erdők fájának nagyobbik részét — gyenge minősége miatt — egyre nehezebben lehetett eladni, olyannyira, hogy az 1960-as évek második felében 6 ezer m³ eladatlan tölgy fűrészrönk gyűlt össze a rakodókon. Az erdőgazdaság akkori vezetése támogatta az erdészetek azon törekvéseit, hogy a szorult helyzetből kiutat keressenek.

Faház, lambéria

A visegrádi erdészet hozzáfogott olyan félkész és késztermékek gyártásához, amelyek már meghaladták a „szőrös deszka” színvonalát, továbbá a lombos fákból készült áruk számára igyekezett piacot teremteni. Az 1967. év szilveszterén adta át az építőipar a főváros akkori legmodernebb szállodáját, a Hotel Budapestet, melynek 3 ezer m^2 összfelületű tölgyfa burkolatát és pincecsárdájának teljes berendezését a visegrádi erdészet készítette és szerelte fel. A közel 1 millió forintos vállalkozás sikere megalapozta a pilisi fafeldolgozás jövőjét, mert beléptünk az építő- és vendéglátóipar területére, felkeltettük a belsőépítészek érdeklődését tölgy, kőris, cseresznye, juhar, dió, szil fafajaink iránt.

A vállalkozás valamennyi résztvevője meggyőződött arról, hogy nem lehetetlen egyszerre az élvonalba kerülni, és kialakult az az elhatározás, hogy Visegrádon kell kiépíteni egy olyan alsórakodót, ahová az erdőgazdaság valamennyi, arra alkalmas ipari fáját beszállítják, ott felfűrészelik és fel is dolgozzák. A tervezést az ERFATERV végezte, a kivitelezés pedig saját rezsiben indult meg. Az 1969. januárjában megalakult parkerdőgazdaság az eddig összegyűlt termelési és vállalkozói tapasztalatok alapján, már átfogó tervet tudott készíteni a fahasznosítás teljes körű fejlesztésére:

az új fűrészüzem vágjon fel 12—14 ezer m^3 fűrészrönköt és 2—3 ezer m^3 fagyártmányfát, egyúttal gyártson parkettalécet és szélezett fűrészárut, a füstgázszáritó szárítson le 2—2,5 ezer m^3 fűrészárut, a továbbfeldolgozó üzem pedig minél értékesebb félkész, illetve készterméket hozzon létre. Fogadja a rönktér az erdészetektől beérkezett hengeresfát, azt osztályozza és lássa el vele a fűrészcsarnokot.

A fejlesztés határait megszabta a tartamosan kitermelhető, mintegy 85 ezer m^3 /év fatömeg és annak minősége, a megvalósítás ütemét pedig az e célra mozgósítható pénzügyi fedezet diktálta. Első lépésként 1969. elején Lepencén, a félig kész fűrészcsarnokban megindult egy GRA 65-ös lengyel keretfűrész próbaüzeme és még ebben az évben 3500 m^3 hengeresfát fűrészelt le. Az évenkénti feldolgozott famennyiség 1000 m^3 -ben, a következőképpen alakult:

1969.	1974.	1979.	1984.	1987.
3,5	17,2	20,8	19,4	15,2

Ugyanekkor Esztergomban — a fagyártmánytermelő és az épületasztalosműhely összevonásával — jelentős fafeldolgozó üzem alakult ki. Az itt dolgozó kitűnő mesteremberek nemcsak a feladatok szolid kivitelezéséhez értettek, hanem a termelékeny munka megszervezéséhez is. Sok szép termék került ki a kezük alól.

Az idegenforgalom országos fellendülése a szálloda- és vendéglátóipar további fejlesztését hozta magával. A parkerdőgazdaság — jó hírért kamatoztatva — egyedi falburkolatok, álmennyezetek, berendezések gyártásával és ezek helyszíni szerelésével vette ki részét a rangos szállodák építéséből. Ezek sorába tartozik a baltonfaüredi *Annabella* (1968), a visegrádi *Sylvanus* (1970—71), a *Hotel Intercontinental* (1972), a dobogókői *Hotel Nimród* (1972), a MÉM-vendégház (1974), a *Vigadó* (1975—76), a *Hotel Hilton* (1978—79), a *Hotel Novotel* (1981), a MEDOSZ-vendégház (1980—81). A vendéglátóipar számára ét-

termek, csárdák, borozók belső berendezéseit állítottuk elő és rendeztük be. Említésre méltó a budapesti *Danubius Étterem* (1968), a balatonfüredi *Balaton Étterem* (1970), a szentendrei *Matthias Söröző* (1974), a budapesti *Rózsadomb Söröző* (1975), a budapesti *Gundel Étterem* (1978), a budapesti *Bagolyvár Söröző* (1979), a budai *Margitkert* (1981), a mogoróhegyi étterem (1981), a nagyvillami étterem (1978—79). E sorban érdekes megbízás volt egy Tokióban megnyíló magyar étterem teljes berendezésének elkészítése (1973). Itt a bútorkat tölgyből gyártottuk, majd kékre pácoltuk.

Neves belsőépítészekkel kialakult munkakapcsolataink megnyitották annak lehetőségét, hogy egyes vállalatok különböző célú épületeit, helyiségeit egyedi tervek alapján berendezzük.

Az 1971. évi Budapesti Nemzetközi Vásáron kiállított falburkolatok, ülőgaranitúrák és vendéglátóipari berendezések színvonaláért és minőségéért a BNV egyik fődíját kapta meg a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság. 1970—72 között részt vettünk a Fővárosi Temetkezési Intézet ravatalozóinak rekonstrukciós munkájában is, a Farkasréti, Rákoskeresztúri, Kerepesi és Pestszentlőrinci temetőkben.

1972-ben a gazdaság fafeldolgozó kollektívája eddigi legnagyobb és legkockázatosabb vállalkozását hajtotta végre Bakuban, az ARTEX Külkereskedelmi Vállalat megbízásából, amikor az ott épülő új kultúrpalota háromezer személyes színháztermének teljes berendezését gyártotta le és szerelte fel a helyszínen, 8 millió forintért. A pilisi juharból és tölgyből készült akusztikus falburkolatok, álmennyezetek és színpadi kulisszák sok ezer négyzetmétere hirdette a magyar erdők és erdészek sikerét.

Koporsó

A vállalkozásokhoz szükséges faanyag jó részét vásároltuk, ezért a kialakult termékstruktúra nem oldotta meg az évről évre jelentkező, gyenge minőségű tölgy—cser rönkféleségek kedvezőbb hasznosítását. *Bíró Antal* tanácsadónk 1968-ban javasolta a koporsógyártás megszervezését, mert ez a termék éppen az említett alapanyagot igényli nagy mennyiségben, azonkívül szériában gyártható kevés szakmunkással, és lekötheti a fafeldolgozó kapacitás jelentős részét. A Fővárosi Temetkezési Intézettel megindult tárgyalások sikerrel jártak. Az intézet — hosszú távú együttműködési megállapodás keretében — 1969-től 7 millió Ft-os részesedést vállalt a lepencei továbbfeldolgozó üzem felépítésében. Még ebben az évben ezer darab koporsót készített az esztergomi fafeldolgozó üzem, és 1970-ben már megfeszített munkával, a piacon eddig található színvonalnál sokkal jobb minőségben teljesítettük a megrendeléseket. A kedvező indulás megszilárdította a két vállalat közötti, ma is élő kapcsolatot. *A koporsógyártás számszerű alakulása:*

1969.	1974.	1979.	1984.	1987.
1 000	3 256	7 745	7 632	20 820

Bútoralkatrész

A következő lépésünk az volt, hogy a jobb minőségű tölgy- és bükkanyagból értékesebb árut gyártunk. Erre az akkor fejlesztés alatt álló bútoripar kínált lehetőséget, amelynek éppen az alapanyaggyártó és -tároló kapacitása szűkült be. A Szék- és Kárpitosipari Vállalat termékei mutatkoztak megfelelő-

nek arra, hogy alkatrészeik gyártására vállalkozzunk. Alapos előkészítés és sikeres próbatermelés után, a kölcsönös érdekek szem előtt tartásával és az egymás iránti bizalom kiérlelésével, 1973-tól ugyancsak hosszú távú együttműködés jött létre közöttünk. Mi a feldolgozáshoz felhasznált alapanyagot eladási áron terheltük át, míg az egyes erdőgazdaságok a sokkal alacsonyabb fagyártmány fa áron, így a konkurenciaharcban csak szabatos, jó minőségű áruval és határidők pontos betartásával tudtunk felülkerekedni a közel 50%-kal magasabb áraink mellett. *A bútoralkatrész-termelés mennyiségi alakulása, m³-ben:*

1969.	1974.	1979.	1984.	1987.
—	798	1403	833	506

Erdei bútór, ragasztott fa

A pilisi parkerdő „bebútorozása” (erdei padok, asztalok, esőbeálló, fahidak, jelzőtáblák, gyermekjátszóterek, játékok készítése) új termékcsoporthoz bevezetését igényelte. A kivitelezési tervek nagy részét az esztergomi tervezőiroda készítette el és jól használható katalógus formájában kapták kézhez az erdészetek, amelyek a leállított fagyártmánytermelő műhelyükben gyártották le a saját területükön szükséges parkerdei berendezéseket. Később, amikor már kereskedelmi forgalomba kerültek a közkezdvelt erdei bútorok és játszótéri berendezések, ezeket a jó minőség és a pontos szállítási készség biztosítására, a Visegrádon kialakított fafeldolgozó üzemben kezdték el gyártani, és a mai napig is számottevő szerepet játszanak az erdőgazdaság fafeldolgozásában.

A ragasztott fatartók európai alkalmazásának rohamos elterjedése az 1950-es években indult meg. Nálunk az első kísérletek — 1972-ben — kedvező eredménnyel zárultak az esztergomi üzemben, a Faipari Kutatóintézetrel közös fejlesztési program keretében. A viszonylag egyszerű, orsós préspadon 20 m hosszú, hajlított, ragasztott fenyőtartókat tudtunk előállítani. Ezt a terméket azért vontuk be gyártmányaink közé, hogy a tervezők ilyen irányú igényét is ki tudjuk elégíteni. Sikeres vállalkozásunk volt a hévízi és a harkányi termálfürdők belső termei mennyezetgerendáinak, a sárospataki művelődési ház ragasztott fatartóinak, majd a visegrádi jurták hajlított tartóbordáinak kivitelezése.

A hagyományos fagyártmányok közül néhányat, korszerű termelési rendszerben, a kereskedelmi igényeknek megfelelően, tovább termeltünk. Például 1982-ben — kedvezőtlen állományviszonyaink ellenére — szinte mi termeltük a legtöbb normál talpfát az országban. *Néhány fagyártmány termelésének mennyiségi változása, m³-ben:*

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979
Normál talpfa	—	89	242	—	—	—	117	184	90	47
Kisvasúti talpfa	824	414	401	407	675	760	1217	614	749	1039
Bányadeszka	3794	3397	2289	2396	2906	2114	1298	980	1808	1397
Parkettaléc	580	924	1202	1120	289	51	650	378	391	658
Palettadeszka	769	599	930	954	804	332	182	1090	785	125

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Normál talpfa	—	589	958	550	528	—	—	—
Kisvasúti talpfa	580	350	568	781	858	848	845	750
Bányadeszka	1296	1291	1893	1506	415	802	221	180
Parkettaléc	584	321	25	—	—	—	—	—
Palettadeszka	281	107	56	—	—	—	—	—

Fafeldolgozó erdészet

1972. július 1-jétől, a visegrádi erdészet szervezetéből kivált a fafeldolgozó üzem, és önálló termelőegységgé vált, „fafeldolgozó erdészet” néven. 1972-ben már az új feldolgozócsaronkban folyt a munka, és 1973 végéig befejeződtek az építkezések, valamint a porelszívó rendszerek és a központi fűtés szerelése. 1974-ben az utak, a rönktér és a készarutér épült ki. Ezen időszak legnagyobb gondja az volt, hogy teljes erővel folyt a termelés, s közben erőltetett ütemben az építkezés is. Mégis ez volt az az időszak, amikor a lelkesedés, a szorgalom és a vállalkozás sikerébe vetett bizalom pótolta mind a gyártási hagyományt, mind a modern technikát.

1974-ben valósult meg az az eredeti elképzelés, hogy az alapanyag hosszúfában érkezzen a lepencei rakodóra. Ekkor jelenik meg a rönktéren az első hosszúfás MAZ szállítószerelvény, amelyet Vida Zoltán és munkatársai alakítottak ki. Ezután már itt darabolják fel a hosszúfát a végterméknek megfelelő, méretekre, itt válik a hulladékfából tűzifa.

1975-ben egy Canalli hasító szalagfűrészst állítottunk be a fűrészcsarnokba, s vele együtt egy teljes Wolmer élezőegység állt munkába. A fűrészelés minősége — a duzzasztott fűrészfogak nyomán — jelentősen javult.

A következő évek tapasztalatai azt jelezték, hogy a fafeldolgozás termelési értékét meg kell többszörözni ahhoz, hogy eredményesebb legyen az ágazat. A feladat megoldása érdekében az adott alapanyagra támaszkodó technikai és technológiai fejlesztést hajtottunk végre 1980—82 között. Ekkor állítottuk be azt az ESTERER keretfűrészst, amely már a vékony és rövid anyagot is fel tudta vágni, továbbá — a Pidun, NSZK-beli céggel kötött kooperációs szerződés keretében — olyan gépcsoportot szereltünk fel, amelyen a gyorsszáritás, a darabolás, a hossztolás, a méretre gyalulás, a ragasztás és a préselés műveleteit jó minőségben el lehet végezni. Az új alapanyagként jelentkező „táblák-ból” szabászáttal, a „tömbökből” pedig esztergályozással sokféle végterméket tudtunk előállítani. A rönktéren — különböző próbálkozások után — a „kalodás” rönkosztályozás alakult ki, amely most már biztosítja a fűrészcsarnok igényeinek pontos kiszolgálását (Schandl Lajos munkatársunk újítása).

Az a bizonyosság, hogy a fafeldolgozási ágazat további eredményességét hosszú távon a koporsógyártás fejlesztése biztosítja, arra készítette az erdőgazdaság vezetését, hogy a Fővárosi Temetkezési Intézet igényeit meghaladó mennyiségben gyártson, és ezt országos terítésben értékesítse. A „táblásítás”, a koporsótípusok továbbfejlesztése, valamint a furnírozás bevezetése sikeresen szolgálták ezt a célt. Az 1 m³ felfűrészelt alapanyagra vonatkozó árbevétel és eredmény alakulása (Eft):

	1970	1974	1979	1987
Árbevétel	1634	2010	2890	9990
Eredmény	281	16	700	3152

Az elmúlt 20 esztendő céltudatos fejlesztőmunkájának eredménye olyan fafeldolgozó kapacitás lett, amely az erdőgazdaság adottságaira alapozódik, és képes

gyenge minőségű alapanyagból is magas értékű készterméket

gyártani. Kialakult a fakitermelés és a fafeldolgozás egymásra utaltsága, amely egyre szorosabb együttműködésre készíti az erdészeti vállalatokat annak érdekében, hogy minél jobban hasznosuljon a pilisi erdők hosszú évtizedek alatt megtermelődő fája.

A VADÁSZAT ÉS A VADGAZDÁLKODÁS EREDMÉNYEI

CSADA FERENC

A Dunazug erdészeti és vadászati lag hosszú időn át kincstári birtok volt. A Visegrádi-hegység területe rendkívül szabdalts, a változatos élőhely és a bő források jó búvóhelyet kínálnak a vadnak. A Duna észak és kelet felé lezárja a területet, amely szarvasok telelőhelye. Elődeink felfigyeltek erre és királyi vadászterületet alakítottak ki.

Térségünk a második világháború után is vadrezervátum maradt, nem adták bérbe. A visegrádi erdészeti területe adta a jelenlegi, 40 ezer hektáros üzemi vadászterületünk magvát. Ezt bővítették elődeink. Fénykorát az 1967. évi bérbeadás előtt élte, amikor a vadászterület határa Budapesttől a bécsi úton, Dorog—Esztergom térségébe vezetett. Ezt még kiegészítette a Gerecsében (Gombápuszta) egy 4500 ha-os vadászterület. 1964. augusztus 1-jéig 60 ezer ha vadászterület tartozott összesen az akkori Pilisi Állami Erdőgazdasághoz. A háború utáni vadbőség megteremtése és a vadászterület növelése terén elévülhetetlen érdemeket szerzett *Dvorák Oszkár*, az akkori pilisi vadászati főfelügyelő. 1964-től a vadászati jog az újonnan alakult Visegrádi Állami Vadgazdasághoz került, s annak felszámolásakor, 1969. január 1-jén került újra vissza a jelenlegi Pilisi Állami Parkerdőgazdasághoz.

A vadgazdálkodást és a vadászatot négy erdészeti szervezésében végezzük. *Nem hoztunk létre vadász-erdészetet, abból az elgondolásból, hogy az erdészeti és vadászat gonджа egy kézben maradjon.* Általában a kerületvezető erdészek vadásztatnak, de dolgozik még né-

hány kerületvezető vadász is kapcsolt munkakörrel. Ez a szervezés rendkívül fellendítette a vadásztatást, egy időben negyven külföldi vendéget tudunk fogadni egyéni vadászatra.

Meggyőződéssel állíthatjuk: jelenleg tudjuk, mennyi vadunk van. Sok éven át abba a hibába estünk — mint legtöbbször az országban —, hogy nem voltunk képesek számba venni a szarvast. Nagy tévedéseinkre enyhítő körülmény, hogy a Pilis erdőrengetegének igen erős szivóhatása van és a téli vadvonulás sem közömbös.

Az üzemterv szerint 700 szarvast, 550 őzet, 350 muflont, 300 vaddisznót bír el vadászterületünk. Ma még minden vadfajból több van; felemelt vadlelővési tervvel és a vadászati idényen kívüli lelővésekkel igyekszünk megközelíteni a fenntartható állományt. Felkészülünk arra is, hogy a jövőben a kiadásokkal legalább azonos árbevételt érjünk el, mert tudjuk, hogy a vadállomány csökkenésével nem lesz kevesebb a ráfordítás.

A 700 db-os létszámú, 1:1-es ivararányú, ideális kormegoszlású szarvasállományból évente 35 db, 4—12 éves bika fog terítékre kerülni, ami négy és félszer kevesebb a 15 éves átlagnál. Két 200—300 ha-os vadaskert tudja majd a kieső árbevételt pótolni. Az első kert létesítését Visegrád—Dunabogdány között, Kühlenberg-hegy körzetében már elkezdtük. A vadaskertet elhagyott és időközben aljnövényzettel beerdősült mezőgazdasági területekből, rontott és gyenge fatermesztést mutató erdőkből ala-